Landsting och landskommuner novemberkongressar

Svenska landstingsförbundet har sitt tionde ordinarie möte i Stockholms stadshus den 23 och 24 november. På torsdag och fredag kongressar landskommunernas förbund i Stockholm. Kongressen öppnas av statsminister Erlander, och i övrigt upptar toradagens program bl. a. föredrag om "Landsbygdens skola under 1950-talet" av statssekreterare R. Edenman.

Stöd Sthlms Lungsjukas Julinsamling!
POSTGIRO: 900 332

Specialutställning
AV BÄDDSOFFOR
12—24 november

Kom och se vår utställning av BÄDDSOFFOR från landets alla ledande möbelfabrikanter. Bland det 50-tal BÄDDSOFFOR som vi visar, kan Ni säkert lösa Edert "sov-vardagsrums"-problem — Låt oss hjälpa Eder med goda råd och idéer.

Davidsons
MÖBLERINGSAKTIEBOLAG
St Eriksplan 15
Möller i 3 våningar!

Äkta vildmarksskildring

Harry Macfie
ALASKA-KUST
"...en spännande och sann äventyrsbok, som man inte lägger ifrån sig innan den är slutläst." *Arbetet*
15:75, inb. 20:75
BONNIERS

ögonblicklig
succé
hos press och publik

AGNES von KRUSENSTJERNA
av *Olof Lagercrantz*

"rolig, stimulerande, välskriven, intrångande, kongenial... en bok full av liv, färg och eggelse." *Sten Selander i SvD*

"Man vet inte vad man mest beundrar, ordens etsande fyndighet eller den ton av smärtsam medkänsla som vibrerar bakom orden." *Victor Svanberg i ST*

"en synnerligen rolig bok ... en lysande biografi... synnerligen välskriven och ytterst innehållsrik ... sällsynt levande." *Knut Jaensson i DN*

Redan i 11:e tusendet
21:50, inb. 27:50
BONNIERS

Kanada till Atlantpakten

I DET FÖRSTA världskriget inträdde Kanada automatiskt vid Englands krigsförklaring; i det andra världskriget följde det självständiga Kanada omedelbart Englands exempel, efter ett så gott som enhälligt parlamentsbeslut. I båda världskrigen var de kanadensiska insatserna högst betydande då det gällde såväl krigsproduktion som att översända trupper till Europa. Men detta innebär inte att Kanada stod enigt under världskrigen; tvärtom var slitningarna inom landet exceptionellt svåra under dessa skeden, och krigens resultat var inte ökad sammanhållning, utan en skärpning av motsättningarna mellan skilda folkgrupper.

Då kriget utbröt 1914 utgick man liksom i England från att de militära behoven skulle kunna fyllas utan allmän värnplikt. Men trots det stora antalet frivilliga fann den sittande konservativa regeringen det nödvändigt att på sommaren 1917 genomföra värnplikten. Beslutet fattades under samverkan med en del av det liberala partiet, och det följdes av en regeringsombildning som bekräftade denna allians. Den liberale ledaren Wilfrid Laurier och partiets majoritet vägrade emellertid denna politik sitt stöd. Orsaken var uppenbar: det franska Quebec, av ålder liberalismens fäste, var nära nog kompakt mot värnplikt, och antalet frivilliga från Quebec var avsevärt mindre än från övriga områden. Vid de därefter hållna nyvalen segrade regeringskoalitionen med knapp majoritet bland väljarna. Röstsiffrorna visar en klyvning mellan Quebec och Kanada i övrigt; Laurierliberalerna vann 62 av 65 platser i Quebec, men endast 20 mandat i det övriga Kanada (parlamentets medlemsantal 235). För det liberala partiet, som övertog regeringsmakten 1921 — och sedan innehaft den i 24 av 30 år —, blev det en huvudlinje att hålla Kanada utanför Europas affärer och att undvika engagemang som kunde leda till deltagande i ett nytt krig.

Mellankrigsperioden kännetecknades alltså av en isolationistisk politik starkt erinrande om USA:s, låt vara att Kanada i motsats till USA inträdde i Nationernas förbund. Strävandet att nå full självständighet gentemot England kan betraktas som ett led i denna isolationism; självständigheten var visserligen ett mål i och för sig, men också en möjlighet att förbli neutral. Kanada var bestämt mot de förslag till traktater om ömsesidig hjälp som framfördes i FN i början av 20-talet; det förklarade sig obundet av paktens sanktionsbestämmelser; då en kanadensisk delegat, Riddell, på hösten 1935 uttalade sig för skärpta sanktioner mot Italien (efter angreppet på Abessinien) desavuerades han av sin regering. Att än en gång sända trupper till Europa — det var en ond dröm för kanadensiska politiker.

Premiärminister Louis St. Laurent (till vänster) och utrikesminister Lester B. Pearson.

Under åren före det andra världskriget uppmjukades denna isolationistiska linje i den offentliga debatten. Tanken på kollektivt motstånd mot nazismen vann terräng, även om den under fredsåren aldrig blev den officiella linjen. Att Kanada vid krigsutbrottet följde England och Frankrike förklaras delvis av denna nya inriktning, delvis av lojalitet mot de båda moderländerna — men man måste också komma ihåg att ett mera omfattande aktivt krigsdeltagande inte förutsågs och att till en början ytterst litet gjordes för att förbereda en sådan insats.

Med Frankrikes nederlag blev läget ett annat: krigsproduktionen och utbildningen av trupper började i stor stil. Därmed började också de inre motsättningarna att framträda. Quebec presterade relativt få frivilliga och reagerade mot de ökade militärbördorna — i någon mån beroende på sympatier för Vichylinjen, men framför allt på den isolering, den självfallna avskildhet som präglar det franska Kanada. Den liberala regeringen hade lovat att inte införa allmän värnplikt med skyldighet för de värnpliktiga att tjänstgöra utom hemlandet; i april 1942 anordnades en folkomröstning för att frikalla från detta löfte. Nu blev klyvningen mera tydligt markerad än någonsin förr: i landet i dess helhet fick regeringen den begärda absolutionen med 64 procents majoritet, men medan i det engelska Ontario 84 procent av rösterna gick på denna linje, var motsvarande siffra i Quebec 28 procent. Debatten om översändande av värnpliktiga till Europa (och Fjärran Östern) fördes med yterlig hetsighet, demonstrationer ägde rum i de franska städerna, och åtskilliga framstående franskkanadensare internerades som sabotörer av krigspolitiken. Enligt mångas uppfattning hade krisen blivit än svårare om inte segern vunnits snabbt och utan alltför stora offer.

Förenta nationerna blev till en tid för Kanada, liksom för många andra stater, ett luftslott, där ovilja mot åtgärder för kollektiv säkerhet kunde bo samman med förhoppningar om en fast fredsordning. Stormakterna skulle hålla ihop, och allt skulle bli bra; man kunde förklara att världen var organiserad till fredens värn, att samverkan i andra former var obehövlig, att aktionerna från 1914 och 1939 aldrig skulle upprepas. På några år krossade Ryssland denna illusion. Kanada hörde till de stater som drog konsekvenserna av vad som skett. Men dess politik bär spår av den spänning som de båda krigsperioderna belyst.

*

De motiv som fört Kanada till Atlantpakten är i huvudsak desamma som för andra till pakten anslutna stater, främst insikten att endast sammanhållning demokratierna emellan kan hejda den ryska aggressionen. Enigheten om denna politik har varit nära nog fullständig: liksom i USA är kommunismen ytterligt svag, ingen folkgrupp står av nationella eller ideologiska skäl solidarisk med Ryssland, det katolska och franska Kanada är lika bestämt i sitt ställningstagande som protestanterna av engelsk, skandinavisk och tysk härkomst. Röstsiffrorna i parlamentet likaväl som opinionsundersökningarna visar att någon opposition mot paktpolitiken knappast föreligger. Att Kanada spelat en relativt aktiv roll inom den nya organisationen är däremot sannolikt främst beroende på att dess utrikesminister under de senaste åren, Lester Pearson, är ovanligt duglig och energisk. Inte minst under den senaste tiden har det blivit klart att Kanada under hans ledning är berett att utvidga och stärka förbundet; tanken på ett samarbete på andra områden än det militära, kulminerande i planer på en Atlantfederation, har här framförts med speciellt eftertryck.

Dessa förhållanden är de väsentliga och grundläggande. Kanadas engagemang i samarbetet har snabbt ökats. På våren 1950 betonade premiärminister St. Laurent att det inte var tal om att sända kanadensiska trupper till andra länder; nu har 11.000 kanadensare avdelats för Korea, och en brigad skall inom kort till Tyskland. År 1947 var utgifterna för försvaret 194 miljoner dollar, 1951 uppgår de till minst 700 miljoner. För tre år framåt beräknas försvaret — inklusive vapensändningar till andra stater och förberedelser till omläggning av produktionen vid krig — kosta fem miljarder. Utnyttjandet av de till stor del under senaste tid upptäckta naturtillgångarna — olja, järn, råmaterial för produktion av atomenergi — ger snart sagt obegränsade möjligheter till insatser för militära ändamål.

Kanadas ledande politiker, premiärministern, utrikesministern, försvarsministern Brooke Claxton, har gång efter annan framhållit betydelsen av denna väldiga upprustning och de offer den medför. Kanada sluter upp vid sidan av de stater som det politiskt och historiskt står närmast — England, USA och Frankrike — skriver Pearson i oktoberhäftet av Foreign Affairs; omvandlingen är nära nog lika märklig som USA:s övergång till samverkan i fredstid för gemensamt försvar. En fråga förbigås emellertid i uttalanden av denna art: frågan om allmän värnplikt. Kanada är den enda av Atlantpaktens stater utan värnplikt (Island kan i detta sammanhang lämnas åsido). Enligt deklarationer av regeringen skall värnplikt inte införas i fredstid. Kanada skall i första rummet vara demokratiernas vapensmedja, det skall, enligt ett ord av St. Laurent, tillverka vapen för att "ge de unga männen i Västeuropa medel att trygga sina egna hemländer". En utökning av försvarskrafterna förutses visserligen i årets plan — till 115.000 man inom tre år — men denna skall äga rum genom rekrytering av frivilliga.

Några få militärer har offentligt kritiserat detta system. Sålunda skriver general Crerar, chef för första kanadensiska armén under invasionen i Europa, att Kanada har samma behov som England och USA av militär utbildning i fredstid; man kan inte beräkna att få lika lång tid att förbereda sig — efter krigets början — som 1914 eller 1939. En värnpliktstid av sex månader, med repetitionsövningar de följande åren, förklaras vara ett minimum.

Förklaringen till att frågan om värnplikt inte tas upp av regeringen och över huvud inte diskuteras öppet och allvarligt ligger naturligtvis i det franska Kanadas hållning och erfarenheterna från de båda världskrigen av de kriser som följde med värnpliktens införande. En opinionsundersökning av i maj detta år klarlägger viktiga moment i läget. I det hela uttalade sig 31 procent för omedelbart införande av allmän värnplikt, medan 58 procent ansåg det bestående systemet tillfredsställande. Motståndet mot värnplikt var koncentrerat inom två grupper, kvinnorna och franskkanadensarna. Av kvinnorna var två tredjedelar mot värnplikt; i det franska Kanada uttalade sig 10 procent för, 83 procent mot värnplikt. Bland männen utanför det franska Kanada fanns däremot majoritet för värnplikt. Den franska minoritetens attityd blir avgörande; de politiska konsekvenserna av en lagstiftning mot denna minoritets vilja är oöverskådliga.

Den kanadensiska politiken inom Förenta nationerna har utan tvivel stått närmare den engelska än den amerikanska linjen, i den mån en åtskillnad här kan göras. Med sin ställning har emellertid Kanada särskilda möjligheter och särskild anledning att förmedla mellan de starkaste staterna i det demokratiska blocket, och denna sammanknytande och överbryggande roll betonas starkt i debatten. I den nyss nämnda uppsatsen i Foreign Affairs framhåller Pearson att Kanada "frivilligt och helhjärtat godtagit Förenta staternas ledning" inom Atlantpakten. Men han understryker tillika att Kanada måste ha reellt inflytande på den gemensamma politiken och att det gäller att öppet och klart uttala sin mening "framför allt i Washington, där maktens centrum ligger". Faran är, skriver han, å ena sidan att USA "för en politik som de andra medlemmarna av förbundet (Atlantpakten) inte helt kan ansluta sig till", å andra sidan att "bristande samarbete från de andra medlemmarnas sida leder till sådan besvikelse i USA att Washington beslutar att gå sin egen väg". Alldeles särskilt är det Kanadas sak att besvärja dessa faror.

*

Den nu förda politiken kan ses som en syntes av de stridiga krafter som präglat Kanadas historia: Kanada är självständigt, men intimt förbundet med både England och USA, isolationismen är övervunnen under anslutning av alla folkgrupper och regioner, avskyn och fruktan för kommunismen är ett förenande band och en eggelse till gemensamma ansträngningar. Den balans som vunnits är emellertid icke utan problem och svårigheter — läget i värnpliktsfrågan är det bästa beviset härför.

HERBERT TINGSTEN

(Föregående artiklar i serien om Kanada var införda den 7/11 och 11/11.)

Från Brasilien och Afrika

Den österrikiska författarinnan *Ditha Holesch*, som tidigare skrivit några djurromaner, har fått sin bok *Skuggor över Itaocá* (Natur och Kultur, 13: 50) översatt till svenska. Den handlar om en svart jaguars liv i den brasilianska urskogen och hur han blev en skräck för människor och djur.

Boken betecknas som en roman, och författarinnan har naturligtvis rätt att hitta på vad som helst när det inte är fråga om en verklighetsskildring. Men för att en roman om ett djur skall kunna läsas med intresse bör innehållet vara sådant att det k a n vara sant. Ingen djurkännare tror emellertid att jaguaren uppför sig på ett sådant sätt som skildras i denna bok.

En roman om en kvinnlig läkarmissionär i Belgiska Kongo har den amerikanska författarinnan *Louise Stinetorf* skrivit *(Vit trolldoktor i djungeln*, Natur och Kultur, 16 kr.). Boken är ganska intressant att läsa, även om det finns många liknande böcker.

Man vill gärna tro att huvudpersonen, Ellen Burton, är identisk med författarinnan, men i förordet förklarar hon att Ellen Burton inte är någon "riktig, levande människa". Det är skada, ty sådana människor som hon skulle behövas. Läsaren får sympati för henne — hon lägger inte an på att omvända hedningar, utan i stället på att hjälpa sjuka och behövande svarta, och hon gör det på ett energiskt och klokt sätt.

Författarinnan känner i alla händelser livet i Belgiska Kongo väl efter åratals vistelse där. Hennes bok ger en god bild av livet på missionsstationerna och bland de svarta, som hon tydligen har förlorat sitt hjärta till.

STEN BERGMAN

Tunnlar till frihet

Det första en nedskjuten brittisk flygare gjorde när han kommit till ett tyskt krigsfångeläger var att fråga de övriga fångarna hur man rymde ur lägret. I regel fanns det tre möjligheter, upplyste de garvade fångveteranerna torrt: att ta sig över stängslet, att ta sig genom det eller att ta sig fram under det. Varje fånge satte sig ner att grubbla över detta. De kulsprutebeväpnade posterna i de höga vakttornen och flodljuset som nätterna igenom forsade över stängslet förvandlade flyktförsök enligt alternativ I och II till matcher med den vissa döden. De optimistiska och otåliga försökte en osannolik fjärde utväg: de klädde ut sig till tyska officerare och marscherade stolta mot den ordinarie utgången, där de regelbundet avslöjades, eller också lade de sig i sopkärran, i latrintransporten eller på taket till brödbilen, men resultatet blev lika skralt. De ihärdiga satte i gång med en tunnel. Efter någon tid vilade lägren på nätverk av snillrikt tänkta underjordiska projekt, som i god tid hade upptäckts av tyskarna — allesammans utom den fantasifulla trähästtunneln och ett par till. Det var tre som tog sig ut via trähästen ur Stalag Luft III i Schlesien, som ansågs omöjligt att rymma från. En av dem, *Oliver Philpot*, skildrar sina upplevelser i *Tredje mannens flykt* (Hökerberg, 15 kr.). *Eric Williams*, som i fjol blev rik på sin bok om de två andra rymmarna, har återkommit med *Tunneln* (Lindqvists, 16: 50), som berättar om de båda engelsmännens tidigare öden i Offlag XXI B i Schubin, Polen.

Philpot skriver effektivt och elegant. Boken bjuder på en uppsjö av dramatiska eller roande poänger, som driver läsaren med full fart genom historien. Philpot övade in en roll som Quislingtrogen norsk affärsman och försågs av lägrets förfalskningscentral med en rad papper som endast utsökt drummelaktiga poliser skulle kunnat vägra tro på. Philpot trängde sig ut genom den sorksmala tunneln och klädde på sig sin omsydda RAF-uniform och en nött Edenhatt. Sedan åkte han bekvämt på fiendens järnvägar till Danzig, där han tog en sightseeingbåt uppför Weichsel för att spana ut hur han skulle kunna nå en svensk kolångare. Han valde en Stockholmsbåt. En kväll tog han sig ombord som en hamnråtta längs en av aktertrossarna och höll på att bli kastad i sjön igen av det motvilliga befälet, som fruktade tyska repressalier. Men en sjöman stoppade in honom i en bottentank, och ett par dagar senare kunde han presentera sig på brittiska legationen i Stockholm som den förste rymlingen ur Stalag Luft III.

Williams bok är lite mäktigare vara. Den har en luggsliten, fattigdoftande, förmodligen fulländad lägerstämning, och den ger närgångna skildringar av några fångöden. Dessutom handlar den om energiska rymningsförsök. Man gjorde fina underjordiska utflykter i terrängen kring avträdet och kokhuset med små tunnelsticklingar som skulle föra tyskarna på villospår vid en eventuell upptäckt. Man hade luftpumpar, tillverkade av säckar, och luftledningar av marmeladburkar från Röda korset. I de fuktdrypande schakten arbetade ett antal grävare, som i de andra fångarnas ögon var ett slags utvald societet med lysande inteckningar i framtiden. Latrintunneln blev färdig, och 30 försvann en vacker dag, men 28 "kom till rätta", och två blev skjutna. Kokhusprojektet fick ett annat slut: en vecka innan tunneln skulle bryta sig upp i dagsljuset på andra sidan stängslet kom order att alla fångar omedelbart skulle förflyttas till ett annat läger.

Där byggdes trähästen.

TORE HALLÉN

För stor förenkling, anser docenterna

Sveriges docentförbund anser sig inte kunna biträda universitetsberedningens förslag om förenkling av sakkunnigutlåtandena. Förslaget innebär bl. a. att de sakkunniga, om de är ense om att en sökande utan tvekan är klart överlägsen de övriga, skall kunna underlåta att bedöma både kompetens och inbördes rangordning mellan övriga sökande. För den sökande innebär ett sakkunnigutlåtande och en kompetensförklaring inte blott en merit för levnadsbanor inom eller utom den akademiska karriären, utan dessutom en värdefull kritik och vägledning för fortsatt forskning.

Sällan eller aldrig
i svensk litteratur har en författare skildrat sina föräldrar och sin barndom med sådan ömhet, sanning och humor som
IVAR LO-JOHANSSON
Analfabeten

En bok som talar till alla!
16:—, inb. 21:—
BONNIERS

Beröm i hela Norden
Eyvind Johnson
LÄGG UNDAN SOLEN
"Eyvind Johnson har en evne til å utpensle tingene så skarpt og tydelig at vi ser dem for oss... griper leseren i det innerste av hans sinn." *Aagot Benterud i Morgenbladet*
"... griper tag om läsaren och håller honom ohjälpligt fången, framför allt på grund av sin svidande aktualitet." *N.-B. Stormbom i Hufvudstadsbladet*
15:50, inb. 20:50
BONNIERS

"en rolig bok
... man läser och ler" *Ivar Ivre i AT*
Gösta Gustaf Janson
STAMPEN
15:—, inb. 19:50
BONNIERS

"En kärlekens Höga Visa"
som stämmer den mest förhärdade läsare till andakt" *Stig Ahlgren i V. J.*
Jan Fridegård
LARS HÅRD går vidare
14:50, inb. 19:50

"Man för leta bra länge i vår litteratur innan man hittar ett så fint och förtroligt utfört kvinnoporträtt." *Expressen.*
"Fridegårds gåfta rena stil ska leva, leva till minne av proletären, som ödlade sin människovärd" *Bl.-T.*
"Romanen om den mogne männens kärleksoga med den unga flickan hör till det mest fascinerande han skrivit." *Kristianstads L.T.*
11:e tusendet
Wahlström & Widstrand

upphovet till ålderdomsdebatten

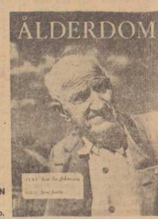

"Av stor, tvingande allmängiltig verkan"
Docent August Peterson i Aftonposten
OLLE HEDBERG
Då bleknar bruden
"— läsaren blir under några tidlösa, förandligade ögonblick verkligen ställd inför det stora ofattbara. —
Olle Hedbergs konst har fått en ny dimension, nya tonfall."
Docent August Peterson i Aftonposten
Häft. 16:50 Inb. 21:50
En NORSTEDTS bok

© Tingstensamlingen
Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.